

*Звягіна І. Н.,
старший викладач кафедри публічного права
Національного технічного університету України
«Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського»*

ОСОБЛИВОСТІ ВИЗНАННЯ ТА НАДАННЯ ДОЗВОЛУ НА ВИКОНАННЯ АНГЛІЙСЬКИХ КОМЕРЦІЙНИХ АРБІТРАЖНИХ РІШЕНЬ В УКРАЇНІ

Анотація. У статті досліджуються особливості визнання та надання дозволу на виконання англійських комерційних арбітражних рішень в Україні. Основні особливості зазначеної процедури полягають у тому, що права й обов'язки, що виникли на підставі англійських арбітражних рішень і на підставі норм іноземного права, не можуть бути реалізовані, якщо не буде дотримане національне законодавство України й Англії, міжнародні договори.

Ключові слова: визнання та виконання міжнародного арбітражного рішення, англійський комерційний арбітраж, англійські арбітражні рішення, остаточність і обов'язковість арбітражного рішення.

Постановка проблеми. Використання англійського комерційного арбітражу для вирішення спорів з іноземними компаніями набуло значного поширення в Україні. Укладаючи зовнішньоекономічні контракти, українські сторони дуже часто передбачають, що застосовуваним правом є англійське право, а місцем проведення арбітражу визначають англійський арбітражний суд (Лондон, Великобританія). У такому разі сторони мають керуватися положеннями англійського законодавства про арбітраж. Англійські арбітражні рішення мають бути винесені відповідно до арбітражного застереження в контракті або арбітражної угоди між сторонами згідно з арбітражним регламентом суду чинного на момент укладання контракту та відповідно до законодавства Англії. Англійські арбітражні рішення за участі іноземних сторін без їх визнання національними судами відповідних країн не мають суттєвого практичного значення. Визнання англійських комерційних арбітражних рішень є необхідною передумовою їх примусового виконання, яке можливе лише внаслідок відповідного рішення компетентного суду держави, де здійснюється визнання й виконання цих рішень.

У різний час дослідженням визнання й виконання іноземних арбітражних рішень займалися такі вітчизняні та зарубіжні науковці: А.С. Довгерт, В.І. Кисіль, В.М. Коссак, С.Я. Фурса, Ю.Д. Притика, М.М. Богуславський та інші. Особливості визнання та надання дозволу на виконання англійських комерційних арбітражних рішень в Україні досліджені недостатньо, що підтверджується відсутністю наукових публікацій і суперечливою судовою практикою.

Метою статті є дослідження дотримання правильної процедури визнання та виконання англійських комерційних арбітражних рішень в Україні, за якої не порушується національне законодавство України, міжнародні договори; аналіз проблемних питань у судовій практиці.

Виклад основного матеріалу дослідження. Основу правового регулювання визнання й виконання арбітражних рішень в Україні становить Конституція України, Конвенція ООН про визнання й виконання іноземних арбітражних рішень, Цивіль-

ний процесуальний кодекс України (далі – ЦПК України), Закон України «Про міжнародний комерційний арбітраж», Закон України «Про міжнародне приватне право», Закон України «Про виконавче провадження» [1–6].

Аналіз змісту відповідних правових норм Конституції, Нью-Йоркської Конвенції, ЦПК України, Закону України «Про міжнародний комерційний арбітраж» і Закону України «Про міжнародне приватне право» дає підстави дійти висновку про те, що визнання рішення іноземного арбітражного суду – це поширення законної сили рішення іноземного арбітражного суду на територію України в порядку, установленому законом. Виконання ж рішення іноземного арбітражного суду означає застосування засобів примусового виконання рішення іноземного арбітражного суду в Україні в порядку, передбаченому ЦПК України та Законом України «Про виконавче провадження». Отже, надавши дозвіл на примусове виконання в Україні рішення іноземного суду, місцевий суд дозволяє виконувати його на території України в примусовому порядку виключно у спосіб, передбачений національним законодавством України про виконання судових рішень.

Відповідно до ст. 9 Конституції України чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України [1]. Конвенція про визнання та виконання іноземних арбітражних рішень від 10 червня 1958 р. (далі – Нью-Йоркська Конвенція), яка набрала чинності для України 08 січня 1961 р., а для Сполученого Королівства Великобританії та Північної Ірландії – 23 грудня 1975 р., членами якої є Україна та Сполучене Королівство, у ст. 3 встановлює, що кожна Договірна Держава визнає арбітражні рішення як обов'язкові й виконує їх згідно з процесуальними нормами тієї території, де запитується визнання й виконання цих рішень [2].

В Україні загальні принципи визнання й виконання арбітражних рішень, а також підстави для відмови у визнанні й виконанні арбітражного рішення містяться у статтях 35 і 36 Закону України «Про міжнародний комерційний арбітраж», які повністю відповідають положенням Нью-Йоркської Конвенції [4]. Під час розгляду клопотань про визнання й примусове виконання арбітражних рішень суди керуються Постановою Пленуму Верховного Суду України «Про практику розгляду судами клопотань про визнання й виконання рішень іноземних судів та арбітражів і про скасування рішень, постановлених у порядку міжнародного комерційного арбітражу на території України» № 12 від 24 грудня 1999 р. [7].

Ч. 1 ст. 35 Закону України «Про міжнародний комерційний арбітраж» установила, що арбітражне рішення, незалежно від того, в якій країні воно було винесене, визнається

обов'язковим і під час подання до компетентного суду письмового клопотання виконується з урахуванням положень цієї статті та статті 36 [4].

Нью-Йоркська Конвенція, презюмуючи обов'язковість арбітражного рішення, передбачає у статті 5 вичерпний, що не підлягає розширеному тлумаченню, перелік підстав, за яких компетентний суд може відмовити у визнанні та виконанні арбітражного рішення [2]. Верховний Суд України у справі № 6-39цс14 від 23 квітня 2014 р. дійшов висновку, що тягар доведення наявності підстав для відмови у визнанні та виконанні арбітражного рішення покладається на сторону, яка заперечує проти клопотання стягувача [8].

Відповідно до п. «е» ч. 1 ст. 5 Нью-Йоркської Конвенції у визнанні й виконанні арбітражного рішення може бути відмовлено на прохання тієї сторони, проти якої воно спрямоване, тільки якщо ця сторона представить компетентній владі за місцем, де проситься визнання й приведення у виконання, докази того, що рішення ще не стало обов'язковим для сторін, або було скасовано, або його виконання було зупинено компетентною владою держави, в якій воно було постановлене чи закон якої було застосовано [2]. П. 1 ч. 2 ст. 468 ЦПК України також передбачає, що у задоволенні клопотання може бути відмовлено, якщо рішення іноземного суду за законодавством держави, на території якої воно постановлене, не набрало законної сили [3].

Арбітражний розгляд спорів, який має місце в Англії або Уельсі, Північній Ірландії, регулюється англійським Законом «Про арбітраж» від 17 червня 1996 р., який набув чинності 31 січня 1997 р. Дія англійського Закону «Про арбітраж» не поширюється на Шотландію. Юридичні вимоги до форми англійського арбітражного рішення встановлені у ст. 52 англійського Закону «Про арбітраж». Сторони можуть домовитися про форму арбітражного рішення. Якщо така угода сторін відсутня, то арбітражне рішення має бути складене в письмовій формі та підписане всіма арбітрами або всіма арбітрами, які згодні з рішенням, має містити підстави рішення, місце арбітражу та дату рішення [9].

Ч. 1 ст. 58 англійського Закону «Про арбітраж», який застосовується під час проведення арбітражу в Англії, передбачає, що в разі, якщо сторони не домовилися про інше, арбітражне рішення, винесене арбітражним судом на виконання арбітражної угоди, є остаточним і має обов'язкову силу як для сторін, так і для будь-яких інших осіб, які заявляють вимоги на підставі такого рішення або згідно з таким рішенням. Ч. 2 ст. 58 англійського Закону «Про арбітраж» передбачає, що зазначене в ч. 1 не позбавляє жодну особу права оспорити арбітражне рішення, використовуючи будь-які доступні засоби арбітражного апеляційного провадження чи процедури перегляду винесеного рішення, чи відповідно до положень цієї частини [9]. Слід зазначити, що положеннями Закону «Про арбітраж» не передбачено, що використання стороною свого права на оскарження арбітражного рішення будь-яким чином зупиняє його виконання, позбавляє статусу остаточного чи обов'язкового для сторін.

Англійські арбітражні рішення до початку розгляду справ про визнання та виконання в Україні можуть бути оскаржені у Високому суді правосуддя Англії. Апеляційний суд міста Києва у справі № 759/16206/14-ц зазначив в ухвалі від 06 грудня 2017 р., що початок оскарження англійського арбітражного рішення в англійському суді не позбавляє арбітражного рішення статусу остаточного й обов'язкового, не призводить до

зупинення його виконання в Україні, а лише підтверджує факт подання скарги та її прийняття [11].

Арбітражне рішення можна оскаржити протягом 28 днів із дати винесення рішення відповідно до ч. 3 ст. 70 англійського Закону «Про арбітраж». Арбітражні рішення можуть бути оскаржені до Високого суду правосуддя Англії з обмеженого числа підстав, які визначені Законом «Про арбітраж» у ст. ст. 67, 68, 69. Підставами, згідно з якими судовий перегляд арбітражного рішення може бути ініційований в Англії, є оскарження юрисдикції арбітражу (ст. 67), оскарження на підставі серйозних порушень, що вплинули на арбітражний суд, судовий процес або арбітражне рішення (ст. 68), подання апеляції з питання права (ст. 69) [9].

Остаточність і обов'язковість арбітражного рішення може підтверджуватися довідкою відповідного арбітражного суду. У разі подальшого оскарження арбітражного рішення в англійському суді набрання рішення законної сили, остаточність і обов'язковість арбітражного рішення для примусового виконання за кордоном може бути підтверджена офіційною довідкою, виданою розпорядником Високого суду правосуддя Англії [11]. Таким чином, за наявності заперечень відповідача для примусового виконання в Україні винесеного арбітражного рішення заявник має довести, що англійське арбітражне рішення стало остаточним для сторін і набрало законної сили.

Відповідно до ч. 8 ст. 19 ЦПК України суди розглядають справи про визнання та надання дозволу на виконання рішень міжнародного комерційного арбітражу. Відповідно до ч. 1 ст. 462 ЦПК України рішення іноземного суду (суду іноземної держави, інших компетентних органів іноземних держав, до компетенції яких належить розгляд цивільних справ) визнаються та виконуються в Україні, якщо їх визнання та виконання передбачене міжнародним договором, згода на обов'язковість якого надана Верховною Радою України, або за принципом взаємності [3].

Порядок розгляду й вирішення клопотання про надання дозволу на примусове виконання рішення іноземного суду визначені в главі 1 розділу IX ЦПК України «Визнання та звернення до виконання рішення іноземного суду, що підлягає примусовому виконанню». Згідно з положеннями глави 1 розділу IX ЦПК України для визнання та звернення до виконання рішення іноземного суду, що підлягає примусовому виконанню, стягувач подає до суду клопотання про надання дозволу на примусове виконання рішення іноземного суду [3]. Верховний Суд України в Постанові від 26 жовтня 2016 р. у справі № 759/16206/14-ц за клопотанням компанії Nibulon SA про надання дозволу на примусове виконання англійського рішення апеляційної колегії Арбітражного суду Міжнародної асоціації торгівлі зерном і кормами (GAFTA) від 23 травня 2014 р. дійшов висновку, що відповідно до принципу диспозитивності, зазначеного у ст. 13 ЦПК України, і змісту ст. 467 ЦПК України суд розглядає клопотання в межах заявлених у ньому вимог [10].

Матеріальний спір між сторонами вирішується з прийняттям іноземним арбітражним судом рішення. Апеляційний суд міста Києва у справі № 759/16206/14-ц зазначив в ухвалі від 06 грудня 2017 р., що, вирішуючи питання про надання дозволу на примусове виконання іноземного арбітражного рішення, суд перевіряє лише дотримання строків звернення з клопотанням, дотримання вимог процесуального закону щодо його форми й змісту та наявність обставин, які можуть бути підставою для відмови в задоволенні клопотання [11].

Клопотання про визнання й виконання рішень іноземних судів (арбітражів) суд розглядає у визначених законодавством межах. Національний суд не може вдаватися до обговорення правильності прийнятого по суті рішення іноземного суду та його форми, оскільки це призвело б до втручання національного суду в компетенцію іноземного суду та перегляд його по суті, що є неприпустимим з огляду на положення п. 12 Постанови Пленуму ВСУ від 24 грудня 1999 р. № 12 [7].

Ст. 4 Нью-Йоркської Конвенції передбачає, що для визнання й приведення у виконання рішення іноземного арбітражного суду сторона, яка просить про таке визнання й виконання, під час подачі відповідного прохання надає: а) належним чином засвідчений оригінал арбітражного рішення або належним чином завірнену копію такого; б) оригінал арбітражної угоди або її належним чином засвідчену копію. Якщо арбітражне рішення або угода викладені не офіційною мовою тієї країни, де порушене клопотання про визнання й приведення у виконання рішення, також надається переклад цих документів на офіційну мову. Переклад засвідчується офіційним чи присяжним перекладачем чи дипломатичною або консульською установою [2].

Ст. 463 ЦПК України передбачає, що рішення іноземного суду може бути пред'явлене до примусового виконання в Україні протягом трьох років із дня набрання ним законної сили, за винятком рішення про стягнення періодичних платежів, яке може бути пред'явлене до примусового виконання протягом усього строку проведення стягнення з погашенням заборгованості за останні три роки. Ст. 466 ЦПК України передбачає, що клопотання про надання дозволу на примусове виконання рішення іноземного суду подається в письмовій формі й повинне містити таке: 1) ім'я (найменування) особи, що подає клопотання, зазначення її місця проживання (перебування) або місцезнаходження; 2) ім'я (найменування) боржника, зазначення його місця проживання (перебування), його місцезнаходження чи місцезнаходження його майна в Україні; 3) мотиви подання клопотання. До клопотання про надання дозволу на примусове виконання рішення іноземного суду додаються документи, передбачені міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України. Якщо міжнародними договорами, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, не визначено перелік документів, що мають додаватися до клопотання, або такий договір відсутній, то до клопотання додаються такі документи: 1) засвідчена в установленому порядку копія рішення іноземного суду, про примусове виконання якого подається клопотання; 2) офіційний документ про те, що рішення іноземного суду набрало законної сили (якщо це не зазначено в самому рішенні); 3) документ, який засвідчує, що сторона, стосовно якої постановлене рішення іноземного суду і яка не брала участі в судовому процесі, була належним чином повідомлена про час і місце розгляду справи; 4) документ, що визначає, в якій частині чи з якого часу рішення іноземного суду підлягає виконанню (якщо воно вже виконувалося раніше); 5) документ, що посвідчує повноваження представника (якщо клопотання подається представником); 6) засвідчений відповідно до законодавства переклад перелічених документів українською мовою або мовою, передбаченою міжнародними договорами України [3].

Розглянувши подані документи та вислухавши пояснення сторін, суд постановляє ухвалу про надання дозволу на примусове виконання рішення іноземного суду або про відмову в задоволенні клопотання із цього питання відповідно до

ч. 6 ст. 467 ЦПК України. У разі задоволення клопотання сума стягнення визначається судом, виходячи з приписів іноземного судового рішення та з урахуванням положень ч. 8 ст. 467 ЦПК України. Якщо в рішенні іноземного суду суму стягнення зазначено в іноземній валюті, суд, який розглядає це клопотання, визначає суму в національній валюті за курсом НБУ на день постановлення ухвали відповідно до ч. 8 ст. 467 ЦПК України [3].

Як зазначено в окремій думці суддів Верховного Суду України до постанови від 26 жовтня 2016 р. у справі № 759/16206/14-ц, ЦПК України не містить указівки про можливість часткового задоволення клопотання про визнання й виконання рішень іноземних судів. Але таке часткове задоволення клопотання можливе, коли це прямо передбачено законом чи міжнародним договором [10].

Ст. 470 ЦПК України встановлено, що на підставі рішення іноземного суду й ухвали про надання дозволу на його примусове виконання, що набрала законної сили, суд видає виконавчий лист, який надсилається для виконання в порядку, установленому законом [3]. Примусове виконання рішень іноземних судів, іноземних чи міжнародних арбітражів визначається ст. 3, 18 і 78 Закону України «Про виконавче провадження» [6].

Отже, виходячи зі змісту ст. 470 ЦПК України, ст. 3, 18 і 78 Закону України «Про виконавче провадження», на підставі ухвали про визнання та надання дозволу на виконання рішення іноземного суду виконавчий лист видається на виконання саме рішення іноземного суду, а не на виконання ухвали національного суду про його визнання [3; 6]. Іншими словами, виконанню на території України підлягає не ухвала національного суду, якою визнано та надано дозвіл на виконання рішення англійського арбітражного суду, а власне рішення англійського арбітражного суду. Ухвала національного суду, якою визнано та надано дозвіл на виконання рішення іноземного арбітражного суду, є лише підставою для видачі судом виконавчого листа.

Висновки. Таким чином, у разі задоволення клопотання про визнання та надання дозволу на виконання англійського арбітражного рішення за результатами розгляду український суд повинен ухвалити законне й обґрунтоване судове рішення, яке підлягатиме фактичному виконанню на території України. Надавши дозвіл на примусове виконання іноземного арбітражного рішення, суд із метою забезпечення його фактичного виконання повинен установити державному виконавцеві порядок і спосіб його виконання.

Література:

1. Конституція України: Закон України від 28 червня 1996 р. № 254к/96-ВР. Відомості Верховної Ради України. 1996. № 30. Ст. 141.
2. Про визнання і виконання іноземних арбітражних рішень: Конвенція від 10 червня 1958 р. Офіційний вісник України. 2004. № 45. Ст. 329.
3. Цивільний процесуальний кодекс України: Кодекс України від 18 березня 2004 р. № 1618-IV. Відомості Верховної Ради України. 2004. №№ 40–41, 42. Ст. 492.
4. Про міжнародний комерційний арбітраж: Закон України від 24 лютого 1994 р. № 4002-ХІІ. Відомості Верховної Ради України. 1994. № 25. Ст. 198.
5. Про міжнародне приватне право: Закон України від 23 червня 2005 р. № 2709-IV. Відомості Верховної Ради України. 2006. № 32. Ст. 422.
6. Про виконавче провадження: Закон України від 2 червня 2016 р. № 1404-VIII. Відомості Верховної Ради України. 2016. № 30. Ст. 542.

7. Про практику розгляду судами клопотань про визнання й виконання рішень іноземних судів та арбітражів і про скасування рішень, постановлених у порядку міжнародного комерційного арбітражу на території України: Постанова Пленуму Верховного Суду України від 24 грудня 1999 р. № 12. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/v0012700-99> (дата звернення: 12.02.2018).
8. Постанова Верховного Суду України від 23 квітня 2014 р. по справі №6-39цс14. URL: [http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/\(documents\)/B9F71DA8E03CD08DC2257CCA00204B6B](http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/(documents)/B9F71DA8E03CD08DC2257CCA00204B6B) (дата звернення: 12.02.2018).
9. Arbitration Act 1996 / UK Legislation. URL: <https://www.legislation.gov.uk/ukpga/1996/23/contents> (дата звернення: 12.02.2018).
10. Постанова Верховного Суду України від 26 жовтня 2016 р. по справі №759/16206/14-ц. URL: <http://www.scourt.gov.ua/clients/vsu/vsu.nsf/6b6c1e2e6ad3e2fcc225745c0034f4cc/914db29d93bd1392c2258097004a26aa> (дата звернення: 12.02.2018).
11. Ухвала Апеляційного суду міста Києва від 6 грудня 2017 р. по справі №759/16206/14-ц. URL: <http://reyestr.court.gov.ua/Review/70760519> (дата звернення: 12.02.2018).

Звягина И. Н. Особенности признания и предоставления разрешения на исполнение английских коммерческих арбитражных решений в Украине

Аннотация. В статье исследуются особенности признания и предоставления разрешения на исполнение

английских коммерческих арбитражных решений в Украине. Основные особенности указанной процедуры заключаются в том, что права и обязанности, которые возникли на основании английских арбитражных решений и на основании норм иностранного права, не могут быть реализованы, если не будет соблюдено национальное законодательство Украины и Англии, международные договора.

Ключевые слова: признание и исполнение международного арбитражного решения, английский коммерческий арбитраж, английские арбитражные решения, окончательность и обязательность арбитражного решения.

Zviagina I. Special features of recognition and giving the permission to enforcement of English commercial arbitral awards in Ukraine

Summary. This article studies special features of recognition and giving the permission to enforcement of English commercial arbitral awards in Ukraine. The main special features of this procedure are that rights and obligations arising on the basis of English arbitral awards and on the basis of the rules of foreign law cannot be implemented if the national legislation of Ukraine and England, international treaties are not observed.

Key words: recognition and enforcement of foreign arbitral award, English commercial arbitration, English arbitral awards, finality and binding character of the award.